

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 20 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Barbara Skoczowska (sprawozdawca)

SSN Józef Szewczyk

Protokolant Łukasz Majewski

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Aleksandra Herzoga,
w sprawie R. R.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 20 czerwca 2013 r.,

przekazanego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. przez Sąd Okręgowy w Ś., postanowieniem z dnia 30 stycznia 2013 r., [...], zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy:

“Czy opinia komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia wydana w oparciu o treść art. 201 § 2 k.k.w. jest opinią w rozumieniu art. 193 k.p.k., czy jest tylko czynnością administracyjną mającą na celu wyznaczenie jednostki leczniczej, która ma wykonywać konkretny środek zabezpieczający i czy za jej wydanie przysługuje wynagrodzenie.”

postanowił

odmówić podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Przekazane Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne wyłoniło się na tle następującej sytuacji procesowej.

Sąd Rejonowy w D., wyrokiem z dnia 3 września 2012 r. skazał R. R. za popełnienie przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, a na podstawie art. 96 § 1 k.k. zastosował wobec oskarżonego środek zabezpieczający w postaci umieszczenia w zamkniętym zakładzie leczenia odwykowego. Po zasięgnięciu opinii komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia (zwanej dalej „Komisją”), postanowieniem z dnia 10 października 2012 r. Sąd Rejonowy wskazał jako miejsce wykonywania tego środka zabezpieczającego Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Szpital Psychiatryczny w T. W dniu 3 października 2012 r. został wystawiony rachunek na kwotę 382,26 zł za wydanie „pisemnej opinii sądowo-psychiatrycznej dotyczącej wskazania miejsca realizacji środka zabezpieczającego” przez Komisję. Wobec odmowy przez Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 26 października 2012 r. przyznania tego wynagrodzenia, zostało wniesione zażalenie, w którym podniesiono, że opinia wydana przez Komisję spełnia kryteria określone w art. 193 § 1 i § 2 k.p.k., a tym samym przysługuje za jej sporządzenie stosowne wynagrodzenie. Jako podmiot skarżący wskazana została Komisja, z zaznaczeniem, iż siedzibą Komisji i obsługi kancelaryjno-administracyjnej jest Regionalny Ośrodek Psychiatrii Sądowej w G. Zażalenie to, podobnie jak rachunek, zostało podpisane przez Dyrektora tego Ośrodka.

Sąd Okręgowy w Ś., rozpoznając ten środek odwoławczy, uznał, że w sprawie zachodzi wątpliwość sformułowana w przytoczonym na wstępie zagadnieniu prawnym i dlatego, na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., przekazał je Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia. W stosunkowo syntetycznym uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd ten odwołał się do treści art. 201 § 2 k.k.w. i art. 193 k.p.k. oraz wskazał, iż po nowelizacji art. 201 § 2 k.k.w. dokonanej ustawą z dnia 24 lipca 2003r. (ustawa o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 142, poz. 1380), przepis ten nakazuje sądowi, przed wykonaniem orzeczenia o zastosowaniu środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem sprawcy w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym lub w zakładzie leczenia

odwykowego, zasięgnięcie opinii komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających. Następnie wyraził stanowczy pogląd, że w wypadku wydawania opinii przez wskazaną Komisję nie ma potrzeby odwoływania się do treści art. 193 k.p.k. poprzez art. 1 § 2 k.k.w., bowiem zagadnienie to zostało odrębnie uregulowane na gruncie art. 201 k.k.w. W postanowieniu zaznaczono przy tym, że zasięgnięcie opinii następuje w formie zarządzenia, a nie postanowienia sądu, które jest konieczne przy dopuszczeniu dowodu z opinii biegłego i wynika z art. 194 k.p.k.

W dalszej części uzasadnienia Sąd odwoławczy ograniczył się do skrótowego przedstawienia argumentów podniesionych w uzasadnieniu postanowienia Sądu Rejonowego o odmowie przyznania wynagrodzenia oraz we wniesionym na to postanowienie zażaleniu. Zauważając, że oba stanowiska mają swoich zwolenników i przeciwników, a sądy w Polsce „wydają różne orzeczenia”, Sąd Okręgowy wskazał jako jedyny przykład takich rozbieżności postanowienie znajdujące się na k. 328-331 akt sprawy (nieprzywołane w treści postanowienia, a chodzi o postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 maja 2010 r., sygn. II AKZw 62/10, LEX nr 1163112), które, zdaniem tego Sądu, jest wyrazem odmiennego stanowiska, niż wyrażone w komentarzu do kodeksu karnego wykonawczego autorstwa sędziego orzekającego we wskazanej sprawie.

W końcowej części uzasadnienia Sąd Okręgowy w Ś. zauważył dodatkowo, że rachunek w niniejszej sprawie został wystawiony przez Dyrektora Regionalnego Ośrodka Psychiatrii Sądowej w G.

Prokurator Prokuratury Generalnej w swym pisemnym stanowisku wniósł o odmowę podjęcia uchwały stwierdzając, że nie zachodzą warunki do udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne. Wskazał na wstępie na ewentualne braki formalne zażalenia, które zostało podpisane przez Dyrektora Regionalnego Ośrodka Psychiatrii Sądowej w G., będącego jednocześnie członkiem komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia. Podpisując zażalenie Dyrektor Ośrodka nie wykazał się wystarczającą legitymacją do podpisania w imieniu Komisji wniesionego środka odwoławczego. Następnie, odwołując się do treści postanowienia Sądu Okręgowego, prokurator Prokuratury Generalnej zaznaczył, że w przedstawionym pytaniu prawnym nie wskazano, który przepis budzi wątpliwości Sądu i z czego wątpliwości te wynikają, natomiast wyraził w sposób stanowczy

pogląd o braku podstaw do stosowania art. 193 k.p.k. Sąd Okręgowy w Ś. nie dokonał przy tym w uzasadnieniu postanowienia wykładni operatywnej dla samodzielnego wyjaśnienia kwestii prawnej. W dalszej części wniosku Prokuratury Generalnej wskazano, odwołując się do poglądów doktryny oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego, że opinia wydawana na podstawie art. 201 § 2 k.k.w. nie jest opinią biegłego w rozumieniu art. 193 k.p.k., a w związku z tym nie przysługuje podmiotowi ją sporządzającemu wynagrodzenie. Prokurator Prokuratury Generalnej, dostrzegając w ramach wykładni celowościowej problem nieodpłatności opinii sporządzanych przez Komisję psychiatryczną do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Sprawiedliwości, zaznaczył jednocześnie, że kwestia potrzeby wynagradzania Komisji może być wyłącznie postrzegana na płaszczyźnie postulatów *de lege ferenda*.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rację ma przedstawiciel Prokuratury Generalnej, że w niniejszej sprawie brak jest podstaw do podjęcia uchwały w trybie art. 441 § 1 k.p.k.

Wprawdzie zagadnienie prawne przedstawione przez Sąd Okręgowy w Ś. wyłoniło się przy rozpoznawaniu przez ten Sąd środka odwoławczego, jednakże na obecnym etapie postępowania istnieją wątpliwości co do tego, czy wniesione zażalenie pochodzi od uprawnionego podmiotu, zostało podpisane przez osobę uprawnioną i jest prawnie dopuszczalne. Mimo, że Sąd odwoławczy dostrzegł, że zarówno rachunek jak i zażalenie zostały podpisane przez Dyrektora Regionalnego Ośrodka Psychiatrii Sądowej w G., który jest jednym z członków komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia, to nie podjął nawet próby ustalenia, czy posiada on stosowne upoważnienie wydane przez Przewodniczącego Komisji do podpisywania rachunków oraz innych dokumentów związanych ze sporządzoną opinią. Usunięcie tych wątpliwości ma pierwszorzędne znaczenie dla możliwości merytorycznego rozpoznania zażalenia i co należy podkreślić, Sąd winien był to uczynić przed skorzystaniem z możliwości określonej w art. 441 § 1 k.p.k., zwłaszcza że przekazane zagadnienie prawne nie zmierza do uzyskania odpowiedzi w przedmiocie dopuszczalności tego środka odwoławczego. Słusznie zauważa prokurator Prokuratury Generalnej w złożonym wniosku, że w analogicznej sytuacji procesowej, Dyrektor Regionalnego Ośrodka Psychiatrii

Sądowej, na wezwanie Sądu Apelacyjnego w Lublinie., przedstawił wydane przez Przewodniczącego Komisji upoważnienie do podpisywania przez niego rachunków związanych ze sporządzaniem przez Komisję opinii (por. postanowienie z dnia 12 maja 2010 r., sygn. II AKzw 62/10, LEX nr 116312). Z treści tego upoważnienia Dyrektor Ośrodka wywodził właśnie swoje prawo do kwestionowania na drodze procesowej decyzji podjętych przez sąd w tym zakresie, co zostało w pełni zaakceptowane przez Sąd Apelacyjny.

Wskazana powyżej okoliczność sama w sobie przemawia za wydaniem przez Sąd Najwyższy postanowienia o odmowie podjęcia uchwały, gdyż przedstawione zagadnienie prawne na tym etapie postępowania nie ma bezpośredniego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Nie została również spełniona jeszcze inna z przesłanek wymienionych w art. 441 § 1 k.p.k.

Przypomnieć należy, że instytucja uchwał Sądu Najwyższego podejmowanych na podstawie tego przepisu, w związku z przekazanymi przez sąd odwoławczy zagadnieniami prawnymi, stanowi wyjątek od określonej w art. 8 § 1 k.p.k. generalnej zasady samodzielnego orzekania przez sąd rozpoznający konkretną sprawę. Zakres więc tych uchwał jest z mocy ustawy procesowej ograniczony wyłącznie do kwestii ogólnych, wymagających zasadniczej wykładni ustawy. Stanowisko Sądu Najwyższego jest konsekwentne co do tego, że pytania prawne winny być formułowane jedynie wtedy, gdy przy rozpoznawaniu środka odwoławczego wyłoni się zagadnienie prawne, czyli wystąpi istotny problem interpretacyjny, związany z wykładnią przepisu, który w praktyce jest rozbieżnie interpretowany, albo też przepisu sformułowanego wadliwie lub niejasno. Sąd drugiej instancji ma natomiast obowiązek szczegółowo uzasadnić, na czym polegają jego wątpliwości i dlaczego uważa je za poważne lub dlaczego wyjaśnienie zagadnienia wymaga zasadniczej wykładni ustawy. Jak wynika z uzasadnienia pytania, Sąd Okręgowy w Ś. nie podjął jednak próby samodzielnego rozstrzygnięcia podniesionego problemu, co spowodowane jest prawdopodobnie brakiem wątpliwości tego Sądu co do interpretacji przepisu art. 201 § 2 k.k.w. Tryb przewidziany w art. 441 k.p.k. nie służy natomiast weryfikacji stanowisk interpretacyjnych przyjmowanych przez sądy odwoławcze. Dodatkowo, w postanowieniu nie przedstawił jakichkolwiek argumentów stanowiska przeciwnego do zajmowanego przez Sąd odwoławczy, nie

mówiąc już o braku ich analizy. Enigmatyczne powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie (bez powołania stosownych orzeczeń, przedstawienia i analizy argumentów) oraz sprzeczność (rzekomą zresztą) w stanowisku wyrażanym przez K. Postulskiego (por. *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012 i postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 maja 2010 r., II AKz w 62/10) jest zdecydowanie niewystarczające dla skutecznego skorzystania z trybu określonego w art. 441 k.p.k.

Konieczne jednak wydaje się przytoczenie kilku uwag dotyczących przedmiotowego zagadnienia.

Postępowanie wykonawcze, którego przedmiotem ma być wykonanie środka zabezpieczającego, zgodnie z art. 9 § 1 k.k.w. wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stanie się wykonalne. Wskazać należy, że nowe zasady kierowania do wykonania orzeczenia o środkach zabezpieczających związanych z umieszczeniem sprawcy w zakładzie psychiatrycznym lub zakładzie leczenia odwykowego zostały wprowadzone ustawą z dnia 24 lipca 2003 r. o zmianie ustawy – *Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. Nr 142, poz. 1380). Celem tej ustawy było między innymi powołanie centralnego organu, którego zadaniem byłoby koordynowanie spraw w zakresie rozmieszczania sprawców w zakładach zamkniętych, określonych w art. 200 § 1 k.k.w. (druki Sejmu IV Kadencji nr 183, s. 76 oraz nr 389, s. 62). Tak też charakter i funkcje tego organu odczytywane były (niezależnie od formułowanych ocen co do potrzeby jego ustanowienia) w doktrynie na etapie prac legislacyjnych (L. Bogunia, *Projektowane zmiany w wykonywaniu leczniczych środków zabezpieczających* (w:) L. Bogunia (red.), *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. XIII, Wrocław 2003, s. 338) i już po ich zakończeniu (K. A. Politowicz, *Przesłanki, charakter i tryb uzyskania opinii podmiotów konsultacyjnych w postępowaniach sądów w kierunku stosowania środków zabezpieczających*, *Probacja* 2011, nr 1, s. 41; K. Postulski (w:) A. Marek (red. naczelny), *System Prawa Karnego. Środki zabezpieczające*, t. 7, Warszawa 2012, s. 502-503).

Organem tym, jak wynika z art. 201 § 2 k.k.w. jest komisja psychiatryczna do spraw środków zabezpieczających, która powoływana jest, zgodnie z upoważnieniem ustawowym zawartym w art. 201 § 4 k.k.w., przez ministra właściwego do spraw zdrowia w trybie i na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z

dnia 10 sierpnia 2004 r. w *sprawie wykazu zakładów psychiatrycznych i zakładów leczenia odwykowego przeznaczonych do wykonywania środków zabezpieczających oraz składu, trybu powoływania i zadań komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających* (Dz. U. Nr 179, poz. 1854).

Komisja nie tylko jest systemowym koordynatorem realizacji środków zabezpieczających na płaszczyźnie ściśle medycznej, ale z uwagi na to, że ustawodawca nadał jej w art. 201 § 2 k.k.w. status procesowy na gruncie postępowania wykonawczego, pełni funkcję podmiotu, przy udziale którego wykonuje się orzeczenie. Stanowi więc ona inny organ uprawniony przez ustawę do wykonywania orzeczeń w rozumieniu art. 10 § 2 k.k.w. (zob. K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 41; K. A. Politowicz, *op. cit.*, s. 41-43). Nie może więc ona jednocześnie pełnić, na żadnym etapie postępowania wykonawczego, funkcji biegłego.

Podkreślić należy, że udział Komisji na tym etapie postępowania jest obligatoryjny. Sąd, wykonując orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym lub w zakładzie leczenia odwykowego, władny jest określić rodzaj zakładu (w ramach ustalonej struktury) wyłącznie po zasięgnięciu opinii Komisji. Sąd nie ma więc możliwości wyboru osoby biegłego czy instytucji, która ma sporządzić opinię, lecz jest zobowiązany zasięgnąć opinii ściśle wskazanego podmiotu. Opinie Komisji dotyczące rodzaju zakładu, w którym środek zabezpieczający ma być realizowany, nie są jednak opiniami w rozumieniu art. 193 k.p.k. Przypomnieć bowiem należy, że przepisy kodeksu postępowania karnego stosuje się w postępowaniu wykonawczym wyłącznie wówczas, gdy dana instytucja, która powinna znaleźć zastosowanie, nie jest uregulowana w przepisach kodeksu karnego wykonawczego (art. 1 § 2 k.k.w.). Analiza przepisów dotyczących środków zabezpieczających zamieszczonych w rozdziale XIII kodeksu karnego wykonawczego oraz aktów wykonawczych, nie pozostawia wątpliwości, że stanowione tam instytucje mają charakter kompletny i wyłączny, a zatem posiłkowanie się kodeksem postępowania karnego jest niedopuszczalne. W takiej sytuacji nie będzie miało również zastosowania rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 1975 r. w *sprawie kosztów przeprowadzenia dowodu z opinii biegłych w postępowaniu sądowym* (Dz.

U. Nr 46, poz. 254 ze zm.), które wydane było na podstawie art. 10 ust. 3 i art. 16 dekretu z dnia 26 października 1950 r. o *należnościach świadków, biegłych i stron w postępowaniu sądowym* (Dz. U. Nr 49, poz. 445), w oparciu o które wystawiono rachunek za sporządzenie opinii dotyczącej wskazania miejsca realizacji środka zabezpieczającego. Z przepisów tych wynikało, że wynagrodzenie przysługiwało jedynie wtedy, gdy biegły (a także instytucja) został powołany przez sąd, a więc zostało wydane stosowne postanowienie o zasięgnięciu opinii wskazanego w nim biegłego lub instytucji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2005 r., I KZP 40/05, OSNKW 2006, z. 1, poz. 5). Utrata mocy obowiązującej tego dekretu z dniem 5 listopada 2012 r. zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 31 sierpnia 2012 r. o *zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz. U. 2012, poz. 1101) oraz wskazanego rozporządzenia, wobec wejścia w życie wydanego na podstawie art. 618f § 5 k.p.k. w dniu 6 maja 2013 r. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2013 r. w *sprawie określenia stawek wynagrodzenia biegłych, taryf zryczałtowanych oraz sposobu dokumentowania wydatków niezbędnych dla wydania opinii w postępowaniu karnym* (Dz. U. 2013, poz. 508) nie zmieniła zasad przyznawania wynagrodzenia powołanym przez sąd biegłym.

Zasięgnięcie opinii Komisji, w odróżnieniu od powołania biegłego w trybie art. 193 § 1 k.p.k., jest tylko czynnością wykonawczą (administracyjną) sądu, która w istocie sprowadza się do przesłania jej stosownej dokumentacji umożliwiającej wydanie opinii (por. § 383 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - *Regulamin urzędowania sądów powszechnych*, Dz. U. Nr 38, poz. 249). Komisja, jak wynika z § 7 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 10 sierpnia 2004 r., jest natomiast zobowiązana do wydawania opinii dla sądów lub innych uprawnionych instytucji w sprawie przyjmowania, wypisywania lub przenoszenia sprawców, wobec których orzeczono wykonywanie środka zabezpieczającego w zakładach psychiatrycznych i zakładach leczenia odwykowego. Ten obowiązek niezaprzeczalnie wynika z treści art. 201 § 1 k.k.w., który wskazuje na cel powołania Komisji, a więc zapewnienia właściwego miejsca wykonywania środków zabezpieczających. Sporządzanie opinii przez Komisję jest więc realizacją jej ustawowego obowiązku.

W doktrynie wskazuje się również, że Komisji nie przysługuje wynagrodzenie za sporządzenie opinii, o której mowa w art. 201 § 2 k.k.w. (por. K. A. Politowicz, *op. cit.*, s. 44; K. Postulski (w:) A. Marek (red. naczelny), *System..., op. cit.* s. 504, tegoż, *Kodeks..., op. cit.* s. 805). Konsekwentne jest także stanowisko co do tego, że Komisji przysługuje prawo do wynagrodzenia, w przypadku wydania przez Komisję na żądanie sądu, opinii w wypadku przenoszenia internowanego do innego zakładu zamkniętego, niż pierwotnie wskazany (zob. np. postanowienia: Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 stycznia 2013, II AKz w 1762/12, LEX nr 1246655; Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 września 2012 r., II AKz w 1624/12, LEX nr 1217656; Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 12 maja 2010 r., II AKz w 62/10, LEX nr 1163112). Wynagrodzenie nie przysługuje jednak wówczas, gdy sąd nie zwracał się do Komisji o opinię, a jedynie o propozycję wskazania miejsca dalszego wykonywania środka zabezpieczającego (zob. np. postanowienia: Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2013 r., II AKz w, LEX nr 1254313; Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 3 grudnia 2012 r., II AKz w 1342/12, LEX nr 1236891). W tej sprawie, z uwagi na przedmiot i tryb wydania opinii przez Komisję, poza zakresem zainteresowania, tak orzekających w sprawie Sądów powszechnych, jak i obecnie Sądu Najwyższego musi pozostawać prawidłowość poglądów, wyrażanych w orzecznictwie na gruncie przepisów dotyczących przenoszenia internowanego, które przewidują jedynie możliwość, a nie obowiązek zasięgnięcia przez sąd opinii Komisji, a więc w oparciu o inny stan faktyczny.

Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że wskazanie w trybie art. 201 § 2 k.k.w. przez komisję psychiatryczną do spraw środków zabezpieczających przy Ministrze Zdrowia zamkniętego zakładu psychiatrycznego lub zakładu leczenia odwykowego, w którym będzie wykonywany środek zabezpieczający, stanowi realizację ustawowego obowiązku. Opinia Komisji, o której mowa w tym przepisie, nie jest opinią biegłego w rozumieniu art. 193 k.p.k. i dlatego nie przysługuje wynagrodzenie za jej sporządzenie.

Z tych wszystkich względów, Sąd Najwyższy postanowił odmówić podjęcia uchwały.